

Laura Meriluoto vas ym.

Lakialoite laiksi kilpailulain 22 ja 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa esitetään kilpailulakiin (948/2011) lisättäväksi säännöksiä, joilla mahdollistetaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston puuttuminen markkinoiden haitallista keskittymistä lisääviin yritys-kauppoihin nykyistä kattavammin. Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi nykyisin tutkia ainoastaan laissa määritellyt liikevaihtorajat ylittäviä yrityskauppoja. Rajojen alle jää kilpailulle haitallisia yrityskauppoja. Tästä syystä kilpailuviranomaiselle esitetään otto-oikeutta, jolla mahdollistetaan myös liikevaihtorajat alittavien kauppojen tutkiminen. Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisi määrätä ilmoitettavaksi yrityskaupan, joka voisi aiheuttaa haittaa kilpailulle määräävän markkina-ase-man luomalla tai sitä vahvistamalla. Yrityskauppa voitaisiin ilmoittaa myös vapaaehtoisesti sen selvittämiseksi, katsooko kilpailuviranomainen toimenpiteitä tarpeellisiksi.

PERUSTELUT

Kuluttajien kannalta haitallista markkinoiden keskittymistä ehkäistään yrityskauppavalvonnalla. Yritysten haitallinen keskittyminen johtaa hintojen kallistumiseen, valikoiman kaventumiseen sekä tuotteiden ja palvelujen laadun heikkenemiseen. Yrityskauppa on ilmoitettava Kilpailu- ja kuluttajavirastolle, jos yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää 100 miljoonaa euroa ja vähintään kahden yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt lii-kevaihto ylittää 10 miljoonaa euroa. Kilpailulle haitallisia yrityskauppoja voidaan ennalta kieltää tai niille voidaan asettaa ehtoja.

Marinin hallitus laski yrityskauppavalvonnan liikevaihtorajoja, mutta ongelmana on, että niiden alle jää edelleen suuri määrä kilpailulle haitallisia yrityskauppoja. Tällä hetkellä moni toimiala keskittyykin voimakkaasti liikevaihtorajojen ulkopuolella. Liikevaihtorajoihin perustuva järjes-telmä ei myöskään kerro aina tarpeeksi yrityksen taloudellisesta arvosta.

Suomessa suuri ongelma on paikallisten markkinoiden keskittyminen, koska paikallisesti toimi-vien yritysten liikevaihdot jäävät liikevaihtorajojen alle. Lisäksi paikalliset yritykset ovat useasti osa laajempaa markkinoiden keskittymistä. Suomessakin on nähtävillä ilmiö, jossa suuret, tyypil-lisesti pääomasijoittajaomisteiset, toimijat hankkivat yksitellen omistukseensa pieniä kilpailijoi-taan. Tätä kutsutaan hiipiväksi keskittymiseksi tai sarjahankinnoiksi. Tätä on Suomessa tapahtu-nut esimerkiksi terveyspalveluissa. Kilpailu- ja kuluttajaviraston mukaan vuosina 2008—2020

Lakialoite LA 28/2024 vp

tehtiin lähes 300 yrityskauppaa, joissa suuret toimijat hankkivat omistukseensa pieniä paikallisia lääkäri- ja hammaslääkäriklinikoita.

Kolmen terveysjätin yhteenlaskettu markkinaosuus on satojen yrityskauppojen takia noussut noin 20—30 prosentista noin 70—80 prosenttiin. Sama on tapahtunut myös eläinlääkäripalveluissa, jotka ovat yrityskauppojen vuoksi keskittyneet voimakkaasti yhden pääomasijoittajaomisteisen toimijan haltuun. Voimakasta keskittymistä tapahtuu tällä hetkellä myös terapia- ja hoivapalveluissa.

Tutkimukset osoittavat, että isojen terveysyritysten yritysostot ovat Suomessa johtaneet hintojen nousuun. Nousu on ollut keskimäärin 10—20 prosenttia. Tämä on iso haaste paitsi yksittäisille kuluttajille myös hyvinvointialueiden taloudelle, jos ostopalveluita joudutaan hankkimaan isoilta yksityisiltä keskittyneillä markkinoilla koko ajan yhä kalliimmalla hinnalla.

Sekä kansainvälinen tutkimuskirjallisuus että Suomesta saadut havainnot osoittavat, että viranomaisilla ei ole tarpeeksi keinoja puuttua markkinoiden haitalliseen keskittymiseen. Tähän ratkaisuksi sopisi lakiin kirjattava otto-oikeus, jolla tarkoitetaan kilpailuviranomaisen oikeutta vaatia ilmoitettavaksi yrityskauppa, joka ei täytä pääsäännön mukaisia liikevaihtorajoja.

Otto-oikeuden kautta voidaan tutkia kaikkia kilpailulle haitallisia yrityskauppoja. Jos viranomaisella on oikeus vaatia yrityskauppa tutkittavaksi myös liikevaihtorajojen alla, kaikki kansantalouden kannalta merkittävät yritysjärjestelyt, jotka voivat johtaa markkinoiden haitalliseen keskittymiseen, kuuluvat yrityskauppavalvonnan etukäteiskontrollin piiriin. Viranomaisen resurssit kohdistuvat otto-oikeusjärjestelmässä myös tehokkaammin järjestelyihin, joiden voidaan ennalta olettaa olevan kilpailun kannalta kaikkein haitallisimpia.

Otto-oikeus on jo käytössä Ruotsissa, Norjassa ja Islannissa ja tulee käyttöön myös Tanskassa keuhalla 2024. Myös Kilpailu- ja kuluttajavirasto on ehdottanut otto-oikeuden käyttöönottoa Suomessa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

kilpailulain 22 ja 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään kilpailulain (948/2011) 22 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 662/2012, 635/2014 ja 1297/2022, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi sekä 23 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 662/2012 ja 971/2021, uusi 2 ja 3 momentti, jolloin nykyinen 2—5 momentti siirtyvät 4—7 momentiksi seuraavasti:

Lakialoite LA 28/2024 vp

22 §

Soveltamisala

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, säännöksiä yrityskauppavalvonnasta sovelletaan yrityskauppaan, joka voi aiheuttaa haittaa tehokkaalle kilpailulle Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla erityisesti siitä syystä, että sillä luodaan määräävä markkina-asema tai vahvistetaan sitä.

23 §

Yrityskaupan ilmoittaminen

Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi määrätä ilmoitettavaksi yrityskaupan, joka ei ylitä 22 §:n 1 momentissa tarkoitettuja liikevaihtorajoja, jos on perusteltua epäillä, että kauppa voisi aiheuttaa haittaa tehokkaalle kilpailulle Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla erityisesti siitä syystä, että sillä luodaan määräävä markkina-asema tai vahvistetaan sitä.

Yrityskauppa voidaan ilmoittaa vapaaehtoisesti Kilpailu- ja kuluttajavirastolle sen selvittämiseksi, onko toimenpiteisiin ryhtyminen tarpeen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 2.7.2024

Laura Meriluoto vas
Timo Furuholm vas
Veronika Honkasalo vas
Minja Koskela vas
Atte Harjanne vihr
Hanna Holopainen vihr
Inka Hopsu vihr
Aki Lindén sd
Suna Kymäläinen sd
Jussi Saramo vas
Matias Mäkyinen sd
Hanna Sarkkinen vas
Merja Kyllönen vas
Aino-Kaisa Pekonen vas